

YUNAN BAĞIMSIZLIK HAREKETİ VE RUS DEKABRİSTLER

 Arzu ERMAN^a

Öz

1821 senesinde Osmanlı Devleti'nden ayrılmak için başlatılan Yunan bağımsızlık hareketi, sadece Avrupa'nın siyasi haritasını değiştirmekle kalmamış aynı zamanda o dönemdeki pek çok liberal hareket için de model olmuştur. Bunun örneklerinden biri de Rusya topraklarında görülen Dekabrist harekettir. Adını Aralık 1825 tarihinde çıkan bir isyandan alan Dekabrist akım ya da başka ifadeyle Dekabristler, Rusya'daki çarlık rejimi karşısı ilk örgütlenmedir. Çarlık rejiminin sert mutlakiyetçi politikalarına karşısı oluşan bu yapı, Yunan isyanını çok yakından takip ederek, bu hareketin planlayıcısı olan Filiki Eteria derneği ile yakın ilişkiler geliştirmiştir. Bu nedenle pek çoğunun Filiki Eteria'nın üyesi olduğu Dekabristler, Osmanlı Devleti'ne karşısı başlatılan Yunan isyanına destek olurken, diğer taraftan bu hareketten etkilenmiş ve ülkelerindeki değişim ve dönüşümün hazırlayıcısı ve uygulayıcısı olmak istemişlerdir. Bu bağlamda ilk olarak 1816 senesinde St. Petersburg'da Kurtuluş Birliği ardından 1818 senesinde de Refah Birliği adlı başka bir oluşum meydana gelmiştir. Ancak bu iki oluşum, Dekabrist akımın benimsediği hedeflere uygun değildir. Bu nedenle 1821 senesinde büyük çoğunluğunu subayların oluşturduğu ve birbirleriyle sıkı temas halinde olan iki örgüt meydana getirmiştir. Bu nedenle Refah Birliği'nin yerini St. Petersburg'da kurulan Kuzey Derneği ve Tulçin'de kurulan Güney Derneği isimli örgütler almıştır. Bunlardan Kuzey Derneğinin görüşlerini Nikita Muravyev, Güney Derneğinin ise Albay Pavel Pestel temsil etmektedir. Dekabristlerin Rusya'nın geleceği ile ilgili tartışmaları devam ederken Kasım 1825 tarihinde Çar I. Aleksandr'in ölümü, Dekabristler için uygun bir ortam yaratmıştır ve subaylar isyan etmiştir. Ancak subayların hazırladığı birliklerin çok kısa sürede dağılması ile Dekabrist isyan daha ilk aşamasında başarısızlığa uğramıştır. Bu olay, Rus tarihinde ilk kez toplumsal değişme programına sahip seçkinler grubunun Rus otokrasisine karşısı silahlı başkaldırısıdır. Fakat öncelikli amacı serfliği kaldırarak ülkedeki otokrasiyi, anayasal monarşiye çevirmek olan Rus anayasacılığı büyük bir yenilgi almıştır..

Anahtar kelimeler: Rusya tarihi, Çarlık Rusyası, Dekabristler, Dekabrist İsyanı, Yunan İsyanı, Filiki Eteria.

GREEK INDEPENDENCE MOVEMENT AND RUSSIAN DECEMBRISTS

Abstract

The Greek independence movement, which started in 1821 to be separated from the Ottoman State, did not only change the political map of Europe, but also was considered as a model for various liberal movements during the same period. One example of this is the Decembrist

^a Arş. Gör. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, arzu_erman@hotmail.com

movement in Tsarist Russia. The Decembrist movement or, in other words, The Decembrists, was named after a revolt which started in December 1825, is the first organization against the Tsarist regime in Russia. This structure was formed against the strict absolutist policies of the autocratic regime in Russia. Leaders of this movement have closely monitored the Greek rebellion and established close relations with the Philiki Eteria association, which was the planner of independence movement. For this reason, The Decembrists, many of whom were members of Philiki Eteria, supported the Greek rebellion against the Ottoman State. On the other hand, they were influenced by this movement and wanted to plan and implement the change and transformation in their country. In this context, The Union of Salvation was established in 1816 at St. Petersburg, followed by the The Union of Welfare in 1818. However, these two organizations were not suitable with the goals set by Decembrists. Therefore, in 1821, two organizations, mostly composed of officers and in close contact with each other, have leagued together. Therefore, the Welfare Union was replaced by St. Petersburg. Therefore, the Welfare Union was replaced by Northern Society established in St. Petersburg and Southern Society established in Tul'chyn. The ideas of Northern Society were represented by Nikita Muravyev and The Southern Society by Colonel Pavel Pestel. As the arguments of Decembrists regarding the future of Russia continued, the death of Tsar Alexander I in November 1825 caused a favorable environment for them as they were planning to overthrow the Tsarist regime. Thus, officers who wanted to take advantage of the turmoil have started a revolt. However, the troops organized by the officers dismantled and the Decembrist revolt failed during its initial phase. This is the armed revolt by the elite group with a program of social change against the Russian autocracy for the first time in the history of Russia.

Keywords: History of Russia, Tsarist Russia, Decembrists, Decembrist Revolt, Greek Rebellion, Philiki Eteria.

ГРЕЧЕСКОЕ ДВИЖЕНИЕ ЗА НЕЗАВИСИМОСТЬ И РУССКИЕ ДЕКАБРИСТЫ

Аннотация

Движение за независимость Греции, начавшееся в 1821 году с момента отделения ее от Османского государства, не только изменило политическую карту Европы, но и стало образцом для различных либеральных движений того же периода. Одним из примеров этого является движение декабристов в царской России. Движение декабристов или просто декабристы, названные так в честь восстания, произошедшего в декабре 1825 года, является первой организацией выступившей в истории России против царского режима. Эта структура была сформирована для борьбы против жесткой абсолютистской политики автократического режима в России. Лидеры этого движения внимательно следили за восстанием в Греции и установили тесные отношения с ассоциацией «Филики Этерия», которая была инициатором движения за независимость. По этой причине декабристы, многие из которых были членами Филики Этерия, поддержали восстание Греции против Османского государства. С другой стороны, они находились под влиянием этого движения и хотели спланировать и осуществить изменения и преобразования в своей стране. В этом контексте в 1816 году в Санкт-Петербурге был основан Союз спасения, а в 1818 году - Союз

благоденствия. Однако эти две организации не соответствовали целям, поставленным декабристами. Поэтому в 1821 году две организации, в основном состоящие из офицеров и находящиеся в тесном контакте друг с другом, объединились. Поэтому на смену Союзу благоденствия пришли Северное общество, основанное в Санкт-Петербурге, и Южное общество, созданное в Тульчине. Идеи Северного общества представлял Никита Муравьев, а Южное общество - полковник Павел Пестель. Несмотря на то, что в планах будущего переустройства России декабристы не пришли к единому мнению и дискуссии продолжались, смерть царя Александра I в ноябре 1825 года создала для них благоприятный повод, поскольку они планировали свергнуть царский режим. Таким образом, офицеры, которые хотели воспользоваться невнятностью перехода наследования власти, подняли восстание. Однако отряды, организованные офицерами, были разобщены, и восстание декабристов провалилось на начальном этапе. Это вооруженное восстание элитной группы с программой социальных преобразований против российского самодержавия было первым в истории России.

Ключевые слова: История России, царская Россия, декабристы, восстание декабристов, Греческое восстание, Филики Этерия.

Giriş

18. yüzyılın ikinci yarısı Avrupa'nın eski rejimleri ve ekonomik sistemleri için bir bunalım çağı olmuştur. Son on yılları ise sonu isyanla sonuçlanan çalkantılarla doludur. Demografik genişleme, artan kentleşme ve ticari faaliyetler, kırsal toplumda köylünün statüsündeki dönüşümler ve Aydınlanma hareketi gibi fikri gelişmeler¹ dünya sistemine hâkim olan toplumsal ve siyasi düzendeki büyük değişimlerin hazırlayıcısı olmuştur.² Şüphesiz Fransız Devrimi, bu değişim ve dönüşümün en önemli itici unsuru olarak siyasi iktidarın kullanımına farklı imkânlar getirmiştir. Başka bir deyişle bir devletin vatandaşları kendi toplumunun siyasi düzenini artık tasvip etmiyorsa onu daha tatmin edici diğer düzenlemelerle değiştirme hak ve kudretine sahip olacaktır. Bu, İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesinin ihtiva ettiği üzere: "Hâkimiyet millete aittir ve hiçbir fert ya da teşekkül bu kaynaktan çıkmayan yetkiyi kullanamaz şeklindedir. Fransız Devrimi ile de halk eliyle mevcut düzenin değiştirebileceği görülmüştür.³ Öyle ki Fransız Devrimi sonrasında Napoléon'un yapmış olduğu savaşlar, sadece toprak kazanımı amacıyla olmayıp ele geçirilen ülkelerdeki siyasi ve toplumsal yapıyı değiştirme hedefinde olmuştur. Çünkü devrimin ürettiği eşitlik, özgürlük, kardeşlik gibi liberal kavramların yayılmasının yanı sıra ideolojinin temel hedeflerinden biri de halkın siyasete katılımını sağlamaktır.⁴ Dolayısıyla Fransa'da görülen bu başkaldırı hareketi siyasi özgürleşmeye doğru evrilen yolda önemli bir adım olmuş ve çok uluslu monarşiler için

¹ 18. yüzyıl Aydınlanma felsefesinin amacını oluşturan özgürlük, ilerleme, insanın değeri gibi kavramlar, bu felsefenin dayandığı temel ilkeler ve bu görüşün savunucuları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Mithat Atabay, *Aydınlanma Çağı ve Avrupa*, (Ankara: Nobel Yayın), 13-30.

² Eric Hobsbawm, *Devrim Çağı 1789-1848*, çev. Bahadır Sina Şener, (Ankara: Dost Kitabevi, 2003), 64.

³ Elie Kedouri, *Avrupa'da Milliyetçilik*, çev. M. Halûk Demirtaş, (Ankara: MEB Yayınları, 1971), 4-5.

⁴ Craig Calhoun, *Milliyetçilik*, çev. Bilgen Sütçüoğlu, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2007), 19.

sürekli kendilerini korumak zorunda hissettikleri siyasi bakımdan bir tehdit unsuru olarak algılanmıştır.⁵ Nitekim Avrupa kıtasının geneline bakıldığında İngiltere hariç pek çok yerde mutlak monarşiler egemendir. Monarşinin olmadığı yerler ise ya anarşiye yuvarlanmış ya da Polonya örneğinde olduğu gibi komşuları tarafından yutulmuştur. Ancak feodal bir dünyaya ait olan bu sistem, elindeki bütün kaynakları otoritesini arttırarak kendini korumak için kullanma eğilimindedir.⁶ Dolayısıyla değişmekte olan siyasi ve toplumsal düzen, siyasi reformların ve bağımsızlığın önünde büyük bir engel olarak görülen monarşilerin çözülmesine giden yolu açmıştır. Bu bağlamda Polonya'nın Rus zulmünden⁷, Yunanların ise Türk egemenliğinden kurtarılması ya da İtalyanların, yarımadada birbirinden ayrı pek çok bölgeyi birleştirerek yeni bir ulus yaratma çabalarına verilen destek bunun en büyük göstergesidir.⁸

18. yüzyılda entelektüel ve siyasi bir hareket olarak doğan ve Avrupa'da meydana gelen bu fikri akımlardan etkilenen Yunan milliyetçiliği temel hedef olarak genel bir ayaklanma ile Osmanlı siyasi sisteminden ayrılarak bağımsız ulusal devletini kurmayı hedeflemiştir. Bu amaç için 1821'de başlatılan isyanın üzerinden bu sene itibariyle tam olarak iki yüzyıl geçmiştir. Buna rağmen Yunan isyanı, bağımsızlık hareketine katkı sağlayan dinamikler, Büyük Güçler ya da bu süreç ile ilgili konular modern Yunan tarih yazımında popülerliğini hala korumaktadır. Bu bağlamda Yunan isyanında Rusya'nın önemi ve de o dönemde adları daha sonra Dekabristler (Aralıkçılar) olarak adlandırılan Rus liberaller ile ilişkileri sıklıkla zikredilmektedir. Nitekim Rusya, gerek o dönemde Osmanlı ülkesinden çeşitli nedenlerle kaçmak zorunda kalan Yunanların sığındıkları bir ülke olmasının yanı sıra ticari nedenlerden dolayı da hatırı sayılır bir Yunan nüfusa ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle Yunan bağımsızlık hareketi için Rusya'nın son derece önemli bir konumu bulunmaktadır.

Adını 1825 yılının Aralık ayında çıkan ve sonu kötü biten ayaklanmadan alan Dekabrist akım üyeleri arasında çara karşı silahlı bir ayaklanma düşüncesi yaygın bir düşünce olmuştur. Nitekim bu kimseler, İspanya ve Napoli'de 1820'de yaşanan askeri ayaklanmalardan, 1821'de Piyemonte Krallığı'ndaki devrimden ve 1821'deki Yunan isyanından büyük cesaret almıştır.⁹

Yunan tarih yazımında Dekabristlerin Yunan hareketine yardım etmeleri ve Filiki Eteria üyeleri ile yakın ilişkileri nedeniyle iki hareketin birbiriyle etkileşimi üzerinde

⁵ William McNeill, *Avrupa Tarihinin Oluşumu*, çev. Yusuf Kaplan, (İstanbul: Külliyyat Yayınları, 2008), 172-173.

⁶ Hobsbawm, *Devrim Çağı*, 31-32.

⁷ Polonyalılar için 1789 ile 1863 yılları arasında geçen bir asır, dramatik olaylar ve sert değişimlerle geçmiştir. 18. yüzyılda geri kalmış olan, düzensizlik ve anarşi içinde yaşayan bu ülkede kısa süreliğine Napoléon desteğiyle Rusya'ya karşı Varşova Dukalığı kurulmuştur. Ayrıca Napoléon'un I. Alekander ile mücadelelerinde de Polonyalılar, Napoléon'un yanında yer almıştır. Ancak Rus ordularının yaptıkları korkunç işler ve zulümler sonrasında görülen karışıklıklar nedeniyle Avrupa halkları Polonyalılara sempati duymaya başlamıştır. Bunun yanı sıra Almanya ve Fransa'dan pek çok şair de kalemiyle Polonyalıları desteklemiştir. Fakat Napoléon savaşları sonrasında Rusya, Polonya'nın büyük bir kısmını ve Varşova'yı topraklarına katmıştır. Ayrıntı için bk. Hans Kohn, *Panslavizm ve Rus Milliyetçiliği*, çev. Agâh Oktay Güner, (İstanbul: İlgî Kültür ve Sanat Yayınları, 2007), 55-57; Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, (Ankara: TTK Yayınları, 1987), 309-310.

⁸ Murray Bookchin, *Devrimci Halk Hareketleri Tarihi Fransız Devriminden İkinci Enternasyonele*, çev. Deniz Keskin, 2 (Ankara: Dipnot Yayınları, 2017), 44.

⁹ Andrezej Walicki, *Rus Düşünce Tarihi Aydınlanmadan Marksizm'e*, çev. Alaeddin Şenel, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009), 111.

durulmaktadır. Bu konu ile ilgili çalışmalar hem Filiki Eteria örgütü hem de onun üyeleri ile ilgili çoğunluğu mektup ya da hatırat benzeri materyaller ile oluşturulmuş araştırmalara ya da kimi Rusçadan Yunancaya tercüme eserler üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın konusu, bu sözü edilen Rus liberaller olacaktır. Bu nedenle ilk olarak Yunan bağımsızlık hareketinin nitelikleri üzerinde durulacak ardından 19. yüzyılda Rusya'nın siyasi ve sosyal durumu genel hatlarıyla ele alınacaktır. Sonrasında ise Dekabrist hareketin arka planı, Yunan hareketi ile ilişkileri ve başarısızlıkla sonuçlanan girişimleri incelenecektir. Çalışma Yunanca literatüre bağlı kalınarak incelenmiştir.

1) Yunan Bağımsızlık Hareketinin Özellikleri

Osmanlı Devleti, on yedinci yüzyılda toprakları Avrupa, Asya ve Afrika'ya yayılmış büyük bir devlettir. Nüfusu dil, din ve sosyal yapı bakımından heterojen bir yapıya sahip olan devletin, sakinlerinden istediği tek şey Osmanlı sultanına ya da başka deyişle hanedana sadakattir. Devlet görevlisi olmayanlar için bu bağlılık isyan çıkartmamak ve nakdi, aynı veya hizmet olarak vergi ödemekten ibarettir. Dolayısıyla devleti bir arada tutan şey dini, etnik ya da başka kimliklerden öte Osmanlı sultanın şahsıdır.¹⁰ Ancak yüzlerce yıl yönetimi altında bulundurduğu farklı uluslarla bir arada yaşama becerisi göstermiş olan devlet mekanizmasında, 19. yüzyıla gelindiğinde merkezden kopma eğilimleri görülmüş ve Osmanlı Devleti'nin yüzlerce yıl sosyal ve ekonomik hayatında büyük bir zenginlik ve insan kaynağı olarak gördüğü Hristiyan topluluklar ulusçu ayaklanmalar başlatarak Osmanlı yönetim aygıtından ayrılmaya çalışmıştır.¹¹

Bu bağlamda 1804'ten itibaren görülen Sırp isyanları, Osmanlı egemenliğinden kurtulmak için başlatılan bağımsızlık savaşlarının ilk örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.¹² Ancak Sırp hareketi her ne kadar ulusçu bir politik bilinçlenmenin göstergesi olsa da Yunan milli uyanışının¹³ bundan çok daha eskilere dayanan geçmişi bulunmaktadır. 18. yüzyılda seküler temeller üzerine inşa edilen bu politik bilinç Aydınlanma hareketinin ideolojik, Fransız Devrimi'nin de siyasi ikliminden etkilenmiştir.¹⁴ Bu bağlamda siyasi ve toplumsal değişime bağlı olarak bireylerin aynı olduğu önermesinin, milletlerin de birbirinin aynı olduğu önermesine evrilmesiyle insan hakları eşitliğinin, ulus hakları eşitliğini kapsadığı varsayılmıştır. Böylelikle milletlerin bağımsız kalması da en az insanların kurtuluşu kadar hayati ve heyecan verici bir hedef haline gelmiştir.¹⁵ Bu gelişmeler Yunan entelektüellerinin zihinsel dönüşümlerinin alt

¹⁰ Colin İmber, *Osmanlı İmparatorluğu 1300-1650*, çev. Şiar Yalçın, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006), 2-5.

¹¹ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye Tarihi*, çev. Yasemin Saner, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), 50-51.

¹² Selim Aslantaş, *Osmanlı'da Sırp İsyenları 19. Yüzyılın Şafağında Balkanlar*, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007), 9.

¹³ Milas'a göre Yunan olmanın bilinci çok eski olmakla birlikte çağdaş anlamdaki ulusçu ideoloji görece olarak daha yenidir. Ulusçuluğu savunan Yunanlar, erken bir tarihte görülmüştür. Örneğin Mora Mistras'da yaşamış olan Georgios Gemistos 1453 ten önce Eski Yunan a dayanan ve ondan süregelen bir Yunanlılığın savunuculuğunu yapmıştır. Ancak kitlesel bir akım olarak Yunan ulusçuluğu daha yenidir. On altıncı yüzyılda Nikolaos Sophanos'un Çağdaş Yunancayı temel dil olarak savunması açıkça ulusçu yönde bir gelişmedir. Ayrıntı için bk. Herkül Milas, *Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikler*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), 41-42.

¹⁴ Ioannis Grigoriadis, *Kutsal Sentez, Yunan ve Türk Milliyetçiliğine Dini Aşlamak*, çev. İdil Çetin, (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2014), 35-36; Avrupa'nın entelektüel akımlarından etkilenen Yunan milliyetçiliği 18. yüzyılın sonu on dokuzuncu yüzyılın başında Avrupa'da Yunan hayranlığının (Philhellenism) doğmasına neden olmuştur. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Alexis Dimaras, "The Other British Philhellenes" *Greek Struggle For Greek Independence*, Ed. Richard Clogg, (London and Basingstoke: Palgrave Macmillan Press, 1973), 200-223.

¹⁵ Edward Hallet Carr, *1917 Öncesi ve Sonrası*, çev. Begüm Adalet, (İstanbul: Birikim Yayınları 2007), 40.

yapısını hazırlamıştır. Bunun dışında politik ve milli bilinçlenmede ilk akla gelenler eğitim alanında çalışarak Batı kaynaklı bilgilerin ve Yunan dilinin yayılması için çalışmış olanlardır. Öyle ki okullaşmanın artması, dini kitaplar dışında Yunanca basılan kitapların ve gazetelerin sayısındaki artışla birlikte Avrupa'da basılan pek çok eser Yunancaya çevrilmiştir.¹⁶ Kitap basımı, okulların çoğalması gibi eğitim ve kültür faaliyetleri genel olarak sanayi ve ticaretin yoğun olduğu kentlerde görülmüştür.¹⁷

Bu dönemde Odessa'dan İtalya'ya kadar tüm Akdeniz dünyasında ticaret yapan bir Yunan diasporası oluşmuştur. Bu tacirlerin hatırı sayılır bir sermaye birikimine sahip olmasında 1774 tarihli Küçük Kaynarca Antlaşması'nın büyük payı bulunmaktadır. Çünkü bu antlaşmayla Rus gemilerine Osmanlı sularında serbest dolaşım hakkı tanınmasıyla Yunan ticareti ve taşımacılığı hızla artmış böylelikle Yunan isyanına hizmet edecek bir ticaret filosunun da çekirdeği oluşmuştur.¹⁸ Bu süreçte eğitim faaliyetleri de büyük bir ivme kazanmış ve pek çok yeni okul açılmıştır. Aslında bu yeni okulları açanlar, bu okullarda çalışan öğretmenlerin maaşlarını ödeyenler ve pek çok Yunan gencinin Batı Avrupa'da eğitim görmesini finanse edenler hep bu zengin kesimdir. Dolayısıyla bu durum politik ve milli bilinçlenmede önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır.¹⁹ Ayrıca bunun dışında Yunanların Osmanlı egemenliği altındaki diğer uluslara nazaran Osmanlı yönetiminde ve yerel yönetimlerde bazı kilit noktalarda bulunmalarının da bu süreçte büyük payı bulunmaktadır. Zira İstanbul'un fethi sonrası tamamen yok olmayan Bizans aristokrasi ve üst düzey yöneticileri 18. yüzyılda çok güçlü bir konuma yükselmiştir. *Fenerliler* olarak adlandırılan bu kişiler, ticaretteki başarıları ile büyük kazançlar sağlarken, Avrupa'da eğitim görmeleri, Avrupa dillerini çok iyi öğrenmelerine ve bu nedenle Türk yöneticilerin Batı dünyası ile olan ilişkilerinde önemli görevlere getirilmelerine neden olmuştur.²⁰ Bu kişiler, Baş Tercümanlık (Dragomanlık), Donanma Tercümanlığı gibi üst düzey görevlerin yanı sıra 18. yüzyılın başından itibaren Eflak ve Boğdan'daki eyaletlerde yöneticilik yapmıştır. Ayrıca İstanbul Ortodoks patrikhanesinde önemli görevlere genellikle *Fenerliler* getirilmiştir.²¹

Osmanlı Devleti'ne karşı bir Yunan hareketinin oluşmasında Ruslarla yapılan uzun süreli savaşların da büyük payı bulunmaktadır. Çünkü bu savaşlar nedeniyle Osmanlı yönetim sisteminde çeşitli istikrarsızlıklar yaşanmış bu da ülke içinde yer yer başkaldırı hareketlerine zemin hazırlamıştır. Pazvantöğlü Osman ya da Tepedelenli Ali Paşa isyanları bunun tipik örnekleridir. Dolayısıyla Osmanlı merkezi otoritesini zayıflatan bu durumlar, Yunan ayaklanmasını hazırlayanlarca da yakından takip edilmiştir.²²

Ulusçu amaçlara yönelik birtakım dernek ve örgütlerin kurulması, 19. yüzyıldaki

¹⁶ Vasilis Kremmidas, *Σύντομη Ιστορία του Ελληνικού Κράτους*, (Αθήνα:Καλλιγράφος, 2012), 18-27.

¹⁷ Herkül Milas, "1821 İhtilali Öncesinde Siyasal İdeolojiler", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 39.

¹⁸ Molly Mackenzie, *Türk Atinası Unutulan Yüzyıllar, 1456-1832*, çev. Mehmet Harmancı, (İstanbul: Aksoy Yayıncılık,1999), 41.

¹⁹ Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, çev. Dilek Şendil, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1997), 37-40.

²⁰ John A. Petropoulos, *Politics and Statecraft in the Kingdom of Greece 1833-1843*, (New Jersey: Princeton University Press, 1968), 26.

²¹ Douglas Dakin, *Η Ενοποίηση της Ελλάδας 1770-1923*, Μετ. Αθανάσιος Ξανθόπουλος, (Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2005), 36-37.

²² Nikos Svoronos, *Çağdaş Helen Tarihine Bakış*, çev. Panayot Abacı, (İstanbul: Belge Yayınları,1988), 32.

milliyetçi hareketlerin en bilinen faaliyetidir. Bu minvalde Yunanlar tarafından gerek Osmanlı topraklarında gerekse yurtdışında kurulmuş pek çok dernek ya da örgütün varlığı dikkati çekmektedir.²³ Bunlardan ilki yazıları, şiirleri ve çevirileri ile modern Yunan Devleti'nin kuruluşundaki en önemli ideologlardan biri olan Regas Feraios'un (ya da Velestinli Regas) derneği ya da diğer ismiyle *Filiki (Φιλική)*'dir. Ancak 1796 senesinden 1814 senesine kadar Yunanlar tarafından kurulan bu örgütlerin en önemlisi ve en etkilisi Filiki Eteria'dır.²⁴ 14 Eylül 1814 tarihinde Rus topraklarında bulunan Odessa şehrinde Yunan tüccarlarca kurulan Filiki Eteria, Osmanlı Devleti'nde tüm hiyerarşik sınıflardaki Yunanların topyekün ayaklanmasını amaçlamıştır.²⁵ Nitekim örgütün başına Fenerli bir bey olan Aleksandros İpsilantis'in²⁶ geçmesi ile birlikte uzun bir fikri hazırlık dönemi sonunda Yunan isyanı 1821'de onun liderliğinde Tuna Prenslükleri'nde başlamıştır.²⁷

Yunanların ayaklanması, dönemindeki pek çok liberal için de esin kaynağı haline gelmiştir. Nitekim Filiki Eteria'dan ve örgütün yöneticileri ile yakın işbirliği Rusya'da Çarlık yönetimi karşısı bir örgütlenmenin alt yapısı oluşumuna katkıda bulunmuştur. Dekabristler olarak adlandırılan bu kişiler, Yunan isyanına bilfiil destek olmuş ve ortaya çıkan siyasi ve fikirsiz gelişmeleri yakından takip etmişlerdir.²⁸

2) 19. Yüzyılın Başında Rusya

18. yüzyıla kadar Batı Avrupa'nın gelişimine ayak uyduramamış devletler bilinçli ve uyarılmış bir gelişme sürecine girmiştir. Otokratik gelişme denen bu gelişmenin örneklerinden biri de Rus Çarlığı'dır. Otokrasi, 18 ve 19. yüzyıl Rusya'sında rejimi tanımlamak için kullanılan bir terim olmuştur. Çarın, egemenliği altında bulundurduğu geniş kitleye yönetime katılma ve siyasi kontrol hakkı vermeden ülkeyi yönetmesi 18 ve 19. yüzyıl liberalizminin nefretini uyandırmıştır. Nitekim siyasal katılım ve çoğulcu siyasal denetim mekanizmalarının bulunmadığı bu otokratik sistem, siyasal muhalif düşüncelerin yazılı, sözlü ve zaman zaman da eylemsel olarak kendini gösterebileceği bir iklim yaratmıştır.²⁹

Yüzyılın hemen başında Rus tahtına çıkan Çar I. Aleksandr (1801-1825), döneminde Rusya, Fransa'nın yayılcılığı karşısında merkezden uzaktır fakat kendi emperyal hedeflerinden dolayı Napoléon'un Orta Avrupa'yı yeniden tanzim edişine karşısı kayıtsız kalamamıştır. Bu nedenle Rusya, Avrupa siyasetinde Fransa'nın karşısında yer alan devletlerin yanında yer almayı seçmiştir. Balkanlar'da ise ulusçu hareketleri teşvik

²³ Stefanos P. Papageorgiou, *Απο Το Γένος Στο Εθνός Η Θεμελίωση του Ελληνικού Κράτους 1821- 1862*, (Αθήνα: Παπαζήση, 2005), 83-84.

²⁴ Thasos Vournas, *Φιλική Εταιρία: α' το παράνομο οργανωτικό της, β' ο διωγμός της από τούς ξένους*, (Αθήνα: Αφοί Τολίδη, 1982), 8.

²⁵ I. K. Mazarakis Ainian, *Η Φιλική Εταιρία*, (Αθήνα: Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, 2007), 9.

²⁶ Osmanlı yönetim aygıtı içinde önemli görevler üstlenmiş Fenerliler ve Aleksandros İpsilantis hakkında detaylı bilgi için bk. Arzu Erman, "Fenerli Aristokrasisinde Proto-Milliyetçi Bir Örnek: Aleksandros İpsilantis ve Filiki Eteria", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8/1 (2021): 26-47.

²⁷ Ayrıntı için bk. E. D. Tappe, "The 1821 Revolution in the Rumanian Principalities", *The Struggle For Greek Independence*, Ed. Richard Clogg, (London and Basingstoke: Palgrave Macmillan Press, 1973), 135-155.

²⁸ Oksana Basenko, "Η διάπλαση των ιδεών των Ρώσων Δεκεμβριστών μέσα από την πολιτική παρακαταθήκη του Ρήγα και την Ελληνική Επανάσταση", Erişim Tarihi: 16. 05. 2021, http://academy.eng.auth.gr/files/01_18_pr_rg.pdf, 193-195.

²⁹ İlber Ortaylı, *Osmanlı İmparatorluğunun En Uzun Yüzyılı*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 46-47.

etmesine rağmen³⁰ Yunan meselesi ilk ortaya çıktığında Avrupa'daki meşru düzenin³¹ korunmasından yana taraf olacaktır.³²

Çar I. Aleksandr, babasından çok farklı problemlerle kuşatılmış bir yönetim devralmıştır. Çünkü ülkenin mali durumundaki istikrarsızlık ve bütçedeki büyük açık bir yana serflik³³ 18. yüzyılın son on yılında zirve yapmış en karmaşık problemdir. Ayrıca feodalizmin düşüşüne bağlı olarak ortaçağ toplumlarının süreç içinde modern toplumlara evrilmesi gibi nedenlerden dolayı bu konu Rusya için problem olmuştur. Bu dönemde Avrupa'yı etkisi altına alan Meternich'in gölgesi Rusya'yı da kuşatmıştır. Bu nedenle liberal düşüncelerin gittikçe yayılması karşısında her türlü siyasi, sosyal ve dini aktiviteye şüpheyle yaklaşmış ve Rus Çarlığı'ndaki her türlü dernek veya örgüt, potansiyel tehdit olarak algılanmıştır.³⁴

Bu durum, dünyadaki ve yakın çevredeki gelişmeleri yakından takip ederek, bu otokratik rejimi ilga etmeyi planlayan ve Dekabristler (Aralıkçılar) olarak adlandırılan bir grubun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Öyleyse Dekabristler olarak adlandırılan bu kişiler kimlerdir, amaçları nedir? Yunan bağımsızlık hareketi ile nasıl bir iletişim içerisinde olmuşlardır?

³⁰ Rusya'nın Panslavizm politikası için bk. Michael Boro Petrovich, *The Emergence of Russian Panslavism 1856-1870*, (New York, Colombia University Press, 1956).

³¹ Napoléon'un 1812 senesinde Ruslara yenilmesi sonrası Avrupa siyasetinin yeniden belirlenmesi için Rusya, İngiltere, Prusya ve Avusturya tarafından Eylül 1814'te Viyana'da bir kongre toplanmıştır. Devletler burada birbirlerini kontrol altında tutmak için öncelikle sorunları birlikte çözme kararı almışlardır. Avusturya Başbakanı Metternich ve Fransa Dışişleri Bakanı olan Talleyrand'ın öne çıktığı Viyana Kongresi'nin belki de en önemli kararı "Meşruyet İlkesi" olmuştur. Buna göre Napoléon savaşlarından önceki meşru hükümdarlar tahtlarına ve topraklarına iade edilecektir. Bu görüş diğer devletler tarafından da kabul görmüştür. Ayrıntı için bk. Fahir Armaoğlu, *19.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 92-96.

³² Paul Bushkovitch, *Rusya'nın Kısa Tarihi*, çev. Mehmet Doğan, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2016), 156-161.

³³ Rus köylülerinin toprağa ve çiftlik sahiplerine bağlı ve tabi oluşları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi*, 228-340.

³⁴ Anatole G. Mazour, *The First Russian Revolution 1825 Dekembrist Movement It's Origins, Development and Significance*, (California: California University, 1937), 1-7, 29; I. Aleksandr, İsveçli bir liberal olan F. C. LA Harpe tarafından eğitim aldığı için tahta çıktığı zaman cumhuriyetçi düşüncelere sahiptir. Yönetiminin ilk yıllarında kendisi gibi özgür fikirlere sahip genç aristokratlarla Rusya'da liberal bir sistem kurulması yönünde adımlar atmıştır. Buna bağlı olarak da devletin işleyişine kurumsal anlamda önemli yenilikler getirmiştir. Devlet Konseyi'nin kurulması bu anlamda önemlidir. (Comite de Salut Public) Bunun yanı sıra onun döneminde Avrupa usulü Nazırlıklar oluşturulmuştur. Ancak Çar, liberal düşüncelerden bir süre sonra soğuduğu için bu komitenin toplantılarına son vermiştir. İlerleyen süreçte Baş Nazır Speranski'nin etkisinde kalarak 1808-1812 yılları arasında onun hazırladığı proje doğrultusunda Rusya'da yeni bir idari sistem kurmayı amaçlamıştır. Fakat bu proje de gerçekleşmemiştir. Özellikle Napoléon ve I. Aleksandr'ın arasının açılması Speranski'nin de gözden düşmesine sebep olmuş ve bu nedenle Rusya'da devrimci Fransa'nın usullerini tatbik etmek isteğiyle suçlanmıştır. Bu aşamadan sonra I. Aleksandr, liberal görüşlerini tamamen bir kenara bırakmıştır. Kendini mistisizm'e kaptırarak Rusya'da baskıcı bir rejim kurmuş ve her türlü özgür düşünce ile mücadele etme yolunu seçmiştir. 1815'ten sonra Meternich'in politikasının etkisinde kalması eski ideallerinden ve ıslahatlarından uzaklaşmasına sebep olmuştur. Özellikle Çar'ın inisiyatifiyle oluşturulan Kutsal İttifak Akti, dönemin liberalleri tarafından özünde hükümdarların tebaaları olan halkların başlatabilecekleri herhangi bir devrim hareketini engelleme potansiyeli olan bir hareket olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla I. Aleksandr'ın her türlü siyasi, sosyal ve dini harekete karşı şüpheli tutumu ve otokratik yönetim anlayışı bu açıdan değerlendirilmelidir. Ayrıntı için bk. Charles Seignobos, *Rusya'nın Doğuşu'ndan Çar II. Nikola'ya Rus Hükümeti*, haz. Vefa Kurban, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2018), 50-51; George Vernadsky, *Rusya Tarihi*, çev. Doğukan Mızrak, Egemen Ç. Mızrak, (İstanbul: Selenge Yayınları, 2019), 254-255; Geoffrey Hosking, *Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21. Yüzyıla*, çev. Kezban Acar, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2019), 343; Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi*, 297-299.

3) Dekabristler

a. Dekabrist Hareketin Arka Planı

Çarlık rejimini silahlı güç kullanarak ortadan kaldırmayı amaçlayan çoğunluğu Rus ordusundaki ihtilalci birtakım subaylar tarihte Dekabristler, olarak adlandırılmıştır. Adını da Aralık 1825'te gerçekleşen isyandan alan bu oluşumun temel hedefi, Rusya'da demokratik bir rejimin kurulmasıdır.³⁵ Çoğu aristokrat ailelerden gelen, iyi eğitilmiş, yabancı diller bilen ve 1813-1815 yılları arasında Napoléon'a karşı yapılan savaşlara³⁶ katılan Rus subaylar, bu sayede Batı hakkında bilgi edinmiştir. Önceleri Çar I. Aleksandr'ın amaçlarına sempati duymuş olsalar da edindikleri izlenimler Aydınlanma ve Fransız Devrimi geleneğinden etkilenmelerine neden olmuştur.³⁷

Dolayısıyla Rusya'nın yoksun olduğu ayrıcalıkların farkına varan Rus subaylar, ülkelerinin içinde bulunduğu durumu kıyaslama imkânı bulmuştur. Bilindiği üzere 19. yüzyılın ilk çeyreği Alman Tugenbund, İtalyan ve İspanyol Carbonari ve Yunan Filiki Eteriası gibi örgütlenmelerin zamanıdır. Bu nedenle Rusya'da da daha sonra Dekabrist hareketi oluşturacak olan Mihail Orlov, N. Turgenyev, Nikita Muravyev gibi kişiler, siyasi birtakım reformları hedefleyen, bir oluşum meydana getirmiştir.³⁸ İlk baştaki amaçları Rus devlet hizmetinde olan Almanlara direnmek olan bu oluşum kısa sürede programını genişleterek serfliği düzeltmek veya ilga etmek ardından da otokrasiyi anayasal bir monarşiye çevirmeyi amaçlamıştır. Bu, Rusya'da böylesine bir amaçla başlatılan ilk politik harekettir.³⁹ Bu bağlamda ilk olarak 1816'da St. Petersburg'da *Kurtuluş Birliği* isimli gizli bir örgüt kurulmuş ardından 1818'de *Refah Birliği* adlı başka bir oluşum meydana gelmiştir. Ancak bu iki oluşum, tam olarak Dekabrist akımın benimsediği hedeflere sahip değildir. Çünkü Dekabristler, yönetimi güç kullanarak bertaraf etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle aynı yıl büyük çoğunluğunu subayların oluşturduğu ve birbirleriyle sıkı temas halinde olan iki örgüt daha meydana gelmiştir. Bunlar, Refah Birliği'nin yerine yine St. Petersburg'da kurulan *Kuzey Derneği* ile Tulçin'de kurulan *Güney Derneği* isimli iki örgüttür. Bunlardan aralarında pek çok soylu ailenin üyesinin bulunduğu *Kuzey Derneği* tüm ulusun çıkarı adına Çarın despotik davranışlarına karşı bu despotluğu yıkmaya planları yapmıştır. Bu anlamda Kuzey Derneği'nin görüşlerini yansıtan en önemli belge Rus ordusunda subay olan Nikita Muravyev'in hazırladığı on bölümden oluşan anayasa taslağıdır.⁴⁰

Muravyev'in hazırladığı taslakta serfliğin tüm biçimleri kaldırılarak Rus devletinin bütün sakinlerine vatandaş sıfatı verilmesi, kurulması öngörülen siyasi sistemde

³⁵ Periklis Rodakis, *O Aléξανδρος Υψηλάντης και η Φιλική*, (Αθήνα: Γόρδιος, 1996), 46.

³⁶ Fransa'da Napoléon'un 1804'te imparatorluğunu ilan ederek Avrupa'da üstünlük kurması üzerine Rusya, 1805'te Avusturya'nın yanında Fransa'ya karşı savaşta yer almıştır. Ancak Rusya'nın Fransa ile peş peşe yaptığı savaşlarda sürekli kaybetmesi üzerine Fransa'yı yenemeyeceğini anlayan Çar I. Aleksandr, 1807'de Napolyon ile Tilsit'te görüşmüş ve bu görüşmeler sonucunda iki hükümdar arasında Tilsit Antlaşması imzalanmıştır. Ancak bu ittifakın bir süre sonra bozulması üzerine 1812'de Rusya ile Fransa arasında bir savaş meydana gelmiştir. Ayrıntı için bk. Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi*, 300-301.

³⁷ Nicholas V. Riasanovsky ve Mark D. Steinberg, *Rusya Tarihi Başlangıçtan Günümüze*, çev. Figen Dereli, (İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2014), 332.

³⁸ Mazour, *The First Russian Revolution*, 64.

³⁹ Hosking, *Rusya ve Ruslar*, 360.

⁴⁰ Mazour, *The First Russian Revolution*, 91.

Rusya'nın, her biri kendi başkentine sahip on dört devletten oluşan bir federasyon olması, devletin sınırları gibi konular yer almaktadır. Bu federe devletin başkenti etnik toplulukların yaşadıkları topraklarla çakışmayacak biçimde St. Petersburg olacaktır. Kanun yapma gücü ulusal bir mecliste verilecektir. Buna göre Yüksek Duma ve Temsilciler Meclisi olmak üzere iki meclisten oluşan bir halk kurultayı, bu federe devletin bütün yetkilerini kullanacaktır. Çar ise sadece bu federasyonun önde gelen memuru konumuna gelecektir. Anayasanın en dikkat çekici noktası ise vatandaşlık hakları ve özgürlükler konusundaki tutumudur. Buna göre ülkede din, toplanma ve konuşma özgürlüğü sağlanarak her türlü sansür de kaldırılacaktır.⁴¹ Dolayısıyla buradaki amaç ülkedeki monarşik yapının ilga edilerek anayasal bir meşruti yönetim sistemine geçilmesidir.⁴²

Dekabristler arasında yer alan bir başka isim ise Sibirya Genel Valisinin oğlu olan Pavel Pestel'dir. Cumhuriyetçi fikirlere sahip olan Pestel, yeni düzeni başlatmak için gerekirse çarı öldürmek gibi şiddet dolu bir hareket planı dahi yapmaya hazırdır. Gelecekteki Rus devletinin yapısı hakkında görüşlerini açıkladığı bir el kitabı yazarak ona *Russkaya Pravda* adını vermiştir. Pestel, hükümetin tebaasının refahını yükseltmek için var olduğuna ve onların sadakatinin ancak bunun yapıldığı takdirde talep edileceğine inanmıştır. Ancak mevcut rejim bunu yapmadığı için Rusya'nın "hükümet düzeninin tamamen değişmesi gerekmektedir. Bu yapılırken zararlı her şey yıkılmalı ardından yeni bir anayasa ile birlikte yeni kanunlar ilan edilmelidir. Pestel, Rusya'yı çok uluslu bir imparatorluk olarak değil bir ulus devlet olarak tasavvur etmiştir. Pestel'e göre İmparatorluk içinde bulunan Gürcüler, Tatarlar, Letonyalılar hatta Almanlar dillerini ve geleneklerini terk ederek Rus olmalıdır. Polonyalılar ve Yahudiler ise asimile edilmesi mümkün olmadığından Polonyalılara bağımsızlık verilmeli, Yahudiler de sürgün edilmelidir. Pestel'in yeni ulusun başkenti olarak seçtiği yer ise Nijni-Novgorod'dur.⁴³

Bunun dışında Pestel, *Russkaya Pravda*'sında ülkede yaşı yirminin üzerinde olan tüm erkek vatandaşlara oy verme hakkı tanınması, yasamanın tek meclisli bir halk kurultayına verilmesi, yürütmenin ise halk kurultayı tarafından beş yıllığına seçilen beş üyeli devlet dumasına bırakılması gibi öneriler ileri sürmüştür.⁴⁴ Dolayısıyla federatif bir yönetimin Rusya'yı zayıflatacağını düşünen Muravyev ile görüşleri farklılık göstermektedir. Ancak ilerleyen süreçte Pestel ve Muravyev bir araya gelerek ortak bir program oluşturma yoluna gitmişlerdir.⁴⁵

Kuzey Derneğine yakın olanlar arasında, aynı zamanda Refah Birliği örgütünün bir üyesi de yazar İvan Turgenyev'in oğlu Nikolay Turgenyev yer almıştır. Turgenyev, silahlı bir ayaklanma düşünen devrimcilerden başka bir deyişle Dekabristlerden farklı olarak reformisttir. O da Rusya'nın vatandaşlık hak ve özgürlüklerinden ve hukuk yönetiminden yararlanan bir ülke konumuna gelmesini istemiştir. Bunun için 1818'de hazırladığı "*Bir Vergilendirme Kuramı Üzerine Deneme*" adlı çalışmasında köylülerin kendilerine toprak başışlanmaksızın özgür bırakılmalarını ancak kendilerine toprak satın alabilme hakkının

⁴¹ Walicki, *Rus Düşünce Tarihi*, 105-116.

⁴² Bushkovitch, *Rusya'nın Kısa Tarihi*, 163.

⁴³ Hosking, *Rusya ve Ruslar*, 361-363.

⁴⁴ Walicki, *Rus Düşünce Tarihi*, 118-121.

⁴⁵ Mazour, *The First Russian Revolution*, 122.

tanınmasını önermiştir.⁴⁶ Görüldüğü üzere Rusya'da devrimci hareketin ideolojik temelleri inşa edilip ayaklanmanın ne zaman ve nasıl başlatılacağı tartışılırken beklenmedik gelişme Dekabrist hareketi hazırlıksız bir şekilde yakalamıştır. Bu nedenle hareketin liderleri ayaklanma planlarını uygulamaya koymaya karar vermiştir.

b. Dekabrist Ayaklanma

Dekabristlerin Rusya'nın geleceği ile ilgili tartışmaları devam ederken Kasım 1825'te Çar I. Aleksandr'ın beklenmedik bir şekilde ölümü Rusya'daki otokratik rejimi yıkmak için planlar yapan Dekabristler için uygun bir ortam yaratmıştır. Nitekim çocuğu olmayan çarın yerine, tahta usullere göre büyük kardeşi Varşova Genel Valisi olan Konstantin çıkmalıdır. Ancak Konstantin, 14 Ocak 1823'te küçük kardeşi Nikola lehine tahttan feragat etmiştir ve bu durumu Nikola'nın kendisi dahi bilmemektedir.⁴⁷ 1814'te ordu komutanı olan ve yaklaşık 80 bin kişiyi idare eden Konstantin, Kuzey Derneği için uygun bir kişidir.⁴⁸ Fakat Konstantin'in tahttan feragat etmesi nedeniyle onun yerine Nikola'nın geçmeye hazırlandığının duyurulduğu 14 Aralık günü, tüm bu olanlardan habersiz olan Kuzey Derneği, Konstantin'i Çar ilan edecek kıtalar oluşturmuştur. Subaylar emirlerindeki adamlarını Konstantin'in serflığı ilga edeceğini ve askerlik süresinde iyileştirmeler yapacağını söyleyerek kandırmıştır. Ancak bu girişimleri kısa süreli olmuştur. Zira geçici diktatör olarak atanan Trubetskoy bir süre sonra ortadan kaybolmuş Nikola'nın isyancı birlikler ile görüşmesi için gönderdiği St. Petersburg valisi ise vurularak öldürülmüştür. Tüm bunlar yaşanırken Güney Birliği de isyan için bazı birlikleri seferber etmiş ancak onlar da kısa sürede durdurulmuştur. 1825 senesi Aralık ayında yaşanan bu olay Rusya tarihinde son derece önemlidir. Çünkü Dekabristler, bu hareketleri ile çarlık rejimin bir numaralı düşmanı haline gelmiştir.⁴⁹

Dekabristlerin bu başarısız girişimlerinin ardından ayaklanmayı hazırlayan subayların hazırladığı alaylar kısa sürede dağılmış ve bu hareket tamamen bertaraf edilmiştir. Ardından olayların hazırlayıcıları olan Pestel, Muravyev, Apostol Bestuzhen-Riyumin, Kahovski ve Rileyef gibi Dekabrist hareketin önde gelen kişileri asılarak cezalandırılmıştır. Bu başkaldırı, Rus tarihindeki ilk kez toplumsal değişim programına sahip olan ve kültürlü kişilerden oluşan seçkinler grubunun Rus otokrasisine karşı silaha sarılışdır.⁵⁰ Öncelikli amacı Rusya'daki otokrasiyi anayasal bir monarşiye dönüştürerek serflığı düzenlemek ya da ilga etmek olan Dekabristler'in yenilmesi ile Rus anayasacılığı büyük yenilgi almıştır.

c. Dekabristler ve Yunan Bağımsızlık Hareketi

Aleksandros İpsilantis, 1820'de Filiki Eteria'nın başkanı olduktan sonra örgütün isyan planları üzerinde çalışmaya başlamıştır. Bununla ilgili olarak öncelikle St. Petersburg'dan ayrılarak Filiki Eteria'nın en güçlü olduğu yerlerden biri olan Odessa'ya gitmiştir. Burada birkaç gün kaldıktan sonra Ekim 1820 tarihinde İsmail'e hareket

⁴⁶ Walicki, *Rus Düşünce Tarihi*, 117.

⁴⁷ W. Alison Phillips, *The War of Greek Independence 1821-1833*, (London: Smith Elderger Co, 1897), 240- 241.

⁴⁸ Mazour, *The First Russian Revolution*, 154-181.

⁴⁹ Hosking, *Rusya ve Ruslar*, 359-360. Ayaklanma ile ilgili ayrıntı için bk. George Vernadsky, *Rusya Tarihi*, çev. Doğan Mızrak, Egemen Ç. Mızrak, (İstanbul: Selenge Yayınları, 2019), 262- 263.

⁵⁰ Walicki, *Rus Düşünce Tarihi*, 127-128.

etmiştir. Örgüt üyeleri ile orada yapılan toplantının ardından İpsilantis'in bir sonraki durağı Dekabristlerin çok etkin olduğu ve aynı zamanda arkadaşı Orlof'un idaresindeki Kişinev'e gitmiştir. Kişinev o süreçte önemli Fenerli ailelerden Kantakouzenos'ların yanı sıra Katakazis'lerin yaşadığı bir yerdir. Bu esnada orada Dekabristlerin önemli üyelerinden B. F. Ragiefski, K. A. Ohotnikof, Poustsin gibi kişiler de bulunmaktadır. İpsilantis burada isyanın nerede başlatılacağı ile ilgili olarak görüşmeler yapmıştır. Uzun süren görüşmelerin ardından Rusya'dan da yardım alınacağı düşüncesiyle isyanın Tuna Beyliklerinden başlatılmasına karar verilmiştir.⁵¹ Böylelikle İpsilantis, Filiki Eteria'nın başkanlığını kabul etmesinin üzerinden dokuz ay geçtikten sonra 22 Şubat 1821 tarihinde Eflak'a doğru hareket etmiş, bundan iki gün sonra da tüm Filiki üyelerine hitaben bir bildiri yayınlarak Yunan isyanını⁵² başlatmıştır.⁵³

Yunan tarih yazımında isyan ve Filiki Eteria örgütü ile ilgili incelemelerde Rus Dekabristler sıklıkla zikredilir.⁵⁴ Örneğin Leonida Bolisakof'un çalışmasında 1860 senesinde yayınlanan kitaplar yoluyla Yunan ve Rus ayaklanmacılar arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiştir.⁵⁵ Nitekim bu ilişki Filiki Eteria ile ilgili araştırmaların yanı sıra yukarıda da değinildiği gibi örgütün başına geçerek Yunan isyanını başlatan Aleksandros İpsilantis ile ilgili biyografik çalışmalarda da yer almaktadır. Zira bir dönem Boğdan beyliği yapan babası, Ruslarla işbirliği yaptığı gerekçesiyle suçlanmış ve bu nedenle aile 1806 senesinde Osmanlı topraklarından ayrılarak Rusya'ya kaçmıştır.⁵⁶ Rodakis'in biyografik çalışmasına göre ailenin Rusya'ya gitmesinin ardından Aleksandros İpsilantis eğitime Rusya'da devam etmiş ve burada bulunan bir askeri okuldan 24 Temmuz 1810 tarihinde mezun olmuştur. İlerleyen süreçte Rus ordusuna subay olarak giren Aleksandros İpsilantis Pavel Pestel ve Mihail Orlof ile bu esnada tanışmıştır ve aralarında yakın bir arkadaşlık bulunmaktadır.⁵⁷

Aslında sadece İpsilantis ailesi için değil o dönem çeşitli nedenlerle Osmanlı topraklarından kaçmak zorunda olanlar için Rus topraklarının tam anlamıyla bir sığınak

⁵¹ A. İpsilantis'in isyan öncesi faaliyetleri, Filiki üyelerinin yazışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Rodakis, *O Aλέξανδρος Υψηλάντης και η Φιλική*, 182-196.

⁵² Yunan isyanı, modern Yunan tarihinde genel olarak dört evrede incelenmektedir. Buna göre isyanın çıkmasının ardından 1821 ile 1823 arası Mora, Kara Yunanistan'ı ve Ege Adalarında yaşananlar hareketin ilk aşamasını oluşturmaktadır. İkinci evre 1824'te gelişen olaylardır. Nitekim 1824'te Yunan isyanına katılan gruplar arasında iç mücadeleler yaşanmış ve farklı gruplar karşı karşıya gelmiştir. 1825 ile 1827 yılları arasında ise iç mücadeleler sona ermiş ve düzenli Mısır güçlerine karşı yani Mehmet Ali Paşa ile mücadele başlamıştır. Burada askeri bir başarı sağlanamamış olmakla birlikte Avrupalı güçlerden (İngiltere, Fransa, Rusya) yardım istenerek diplomatik girişimlerde bulunulmuştur. Üçüncü safha Navarin Deniz Savaşı ile farklı bir yöne evrilmiştir. Yunan isyanının son evresi ise 1828-1831 yılları arasında olup buradaki temel aktör Ioannis Kapodistrias'tır. Papageorgiou, *Απο Το Γένος Στο Εθνός*, 118, 195.

⁵³ Konstantinos K. Hatzopoulos, "Ο θεσμός του «Γενικού Επιτρόπου της Αρχής» της Θιλικής Εταιρείας και Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης», *Μνήμη Αλεξάνδρου Υψηλάντη, 200 χρόνια από τη γέννησή του (1792-1992)*, (Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 1995), 77.

⁵⁴ Yunan tarih yazımında gerek Filiki Eteria gerekse de 1821 Yunan bağımsızlık hareketi ile belgeler Ioannis Philemon tarafından yayınlanmıştır. Bu nedenle Filiki Eteria örgütü ile ilgili araştırmalar ve Aleksandros İpsilantis'i hayatını ile ilgili biyografik incelemeler, onun klasik eserlerine dayanmaktadır. Bk. Ioannis Philemon, *Ιστορικών περί της Φιλικής Εταιρείας*, (Ναυπλία: Τυπ.θ. Κονταξή, Ν. Λουλάκη, 1834); Ioannis Philemon, *Δοκίμιον Ιστορικών περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, (Αθήνα: Τύπ. Π. Σούτσα, Α. Κτενά, 1859)

⁵⁵ Leonida Bolisakof, *Νέα Στοιχεία για την Φιλική Εταιρεία*, Μετ. Κ. Φουντουκίδη, (Αθήνα: Ορίζοντες, 1972), 34.

⁵⁶ Giannis D. Dimakis, "Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης πριν από την επανάσταση του 1821", *Μνήμη Αλεξάνδρου Υψηλάντη, 200 χρόνια από τη γέννησή του (1792-1992)*, (Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 1995), 33.

⁵⁷ Rodakis, *Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης*, 33, 37.

haline geldiği söylenebilir. Çünkü Filiki Eteria'nın ilk üyeleri de Rusya'ya kaçmak zorunda kalan kişilerdir.⁵⁸ Ayrıca Yunan hareketini örgütleyen Filiki Eteria'nın Rus topraklarında yani Odessa'da kurulmuş olduğu göz önüne alındığında bu yakın ilişkinin kurulması son derece doğal gözükmetedir.

Yunan isyanının çıkışı konu eden çalışmalarda Dekabristlerin pek çok üyesinin ve üst düzey Rus subayının gönüllü olarak isyanın çıktığı Tuna Prensliklerine giderek Yunanlara destek verdikleri belirtilmektedir. Bununla ilgili olarak Basenko, Pestel'in 1821 senesi Mart ayı başında üç kere Besarabya bölgesine yani İpsilantis'in başkaldırı hareketine giriştiği bölgeye gittiğini belirtir. Basenko'ya göre her ikisi de Rus ordusunda görevli olan İpsilantis ve Pestel'in tanışıklığı nedeniyle Pestel, ilerleyen süreçte Filiki Eteria hakkında çok detaylı bilgi sahibi olmuş ve bu birikimlerinden özellikle Güney Derneği'nin kurulmasında yararlanmıştır. Ayrıca Pestel, Osmanlı Devleti'ne karşı mücadelelerinde Yunanlara destek olunması için 14 Mart 1821'de Çar'a ayrıca bir mektup yazmıştır.⁵⁹

Bolisakof çalışmasında Mihail Orlof'un Yunan meselesi ile ilgili kimi mektuplarından bahsetmektedir. Buna göre Orlof, Rusya için de benzer nitelikte bir eylem planı için öncelikli olarak birtakım gizli bağlantıların yaratılması gerektiğini söyleyerek Yunanlara bu mücadelesinde yardım edilmesi gerektiğini belirtir.⁶⁰

Yunan isyanı sürecinde Rusya'nın tutumunu inceleyen Sparo, çalışmasında Yunan hareketinin Rusya'da başta Dekabristler olmak üzere liberal subaylar üzerinde büyük sempati uyandırdığından bahseder. Bunda Filiki Eteria'nın özellikle Rusya'nın kuzey kesimlerinde Odessa'dan Kışinev ve Kiev'e kadar olan bölümde çok büyük etkisinin olmasının payı büyüktür. Bu nedenle bu oluşumun Rus toplumunun önde gelen kişilerini etkilediğini belirtir. Nitekim 1821'de Dekabristlerin önemli merkezlerinden biri Kışinev olmuştur. Burası aynı zamanda M. Orlof'un idaresinde bulunan on altı tümenin de bulunduğu yerdir. Dolayısıyla bu durum bu iki hareket arasındaki iletişimi artırmıştır. Sparo'ya göre yine aynı zamanlarda Kışinev'de bulunan Dekabrist I. P. Lipranti, günlüklerinde şehirde pek çok Fenerli'nin yaşadığını belirterek aralarında İpsilantis kardeşlerin de bulunduğu kimselerin evini sık sık ziyaret ettiğini yazmıştır. Öyle ki ona göre Orlof'un evi de Kuzey Rusya şehirlerinde yaşayan Filiki üyelerinin Rusya'ya geldiklerinde konakladığı yerler arasındadır. Lipranti, günlüğünde ayrıca Aleksandros İpsilantis'in isyan için Tuna bölgesine gitmeden önce onunla Akkerman ve İsmail'de buluştuğunu ve İpsilantis'in Ekim 1820'de Odessa'da bulunduğunu yazmıştır. Bunlar dışında yazara göre Ekim 1821 tarihinde Dekabristlerin çıkardığı bir dergi olan *Vestnik Evropi*'de Rigas'ın "Marş"⁶¹ adlı şiirinin Rusça tercümesi de yayınlanmıştır.⁶²

⁵⁸ Olga Borisovna Sparo, *H Απελευθέρωση της Ελλάδος και Η Ρωσία (1821- 1829)*, Μετ. Α. Σαραντοπούλου, Επ. Ν. Σ. Αλεξίου, (Αθήνα: Γ. Φέξη, 1971), 37.

⁵⁹ Basenko, "Η διάπλαση των ιδεών των Ρώσων Δεκεμβριστών", 195-198.

⁶⁰ Bolisakof, *Νέα Στοιχεία για την Φιλική Εταιρεία*, 46- 47.

⁶¹ Rigas'ın Türkçeye Marş olarak çevrilebilecek Thouris isimli şiiri 1796 yılından sonra isyana kalkışan çevrelerde ve devrimci toplantılarda hem şiir hem de marş olarak okunmuştur. İdeolojik içeriği açısından incelendiğinde sınıfsal ağırlıklı bir anlayışla kaleme alınmış olup temel hedef "tiranlığın" yıkılmasının gerekliliğidir. Bunun sağlanması için herkes din ya da etnik özellikleri engel oluşturmadan bir araya gelip devrime kalkışmalıdır. Bk. Herkül Milas, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, 98.

⁶² Sparo, *H Απελευθέρωση της Ελλάδος και Η Ρωσία*, 84-86, 94.

Dekabristler ile Filiki üyelerinin temaslarının aksine Rus yönetiminin bu harekete temkinli yaklaştığını söylemek mümkün görünmektedir. Nitekim İpsilantis'in Eflak'ta başlattığı isyanda Rusya, 1816'dan itibaren Filiki Eteria'nın varlığından haberdar olmasına rağmen yardım etmekten kaçınmıştır.⁶³ Nitekim Yunan isyanı başladığında Viyana Kongresi kararları gereğince meşru bir idarecinin otoritesini tehdit eden Yunan hareketine karşı ilk tepkisi Rusya'nın Bükreş ve Yaş'taki konsoloslarını geri çağırarak, isyanı tekzip etmek olmuştur.⁶⁴

Tuna Beyliklerinde başlayan isyanda Dekabristlerin Yunanlara gerek propaganda gerekse silah yardımı yaptığı dile getirilmektedir.⁶⁵ Bununla birlikte 1816-1822 yılları arasında Rus Dışişleri Bakanlığı yapan Kapodistrias'ın resmi ve şahsi mektuplarına dayalı olarak yaptığımız çalışma da Kapodistrias'ın tüm çabalarına rağmen Rusya'nın 1825'e kadar Yunan sorununa müdahil olmadığını, bunun yanı sıra Aleksandros İpsilantis'in de Çar nezdindeki girişimlerinden sonuç alamadığını göstermiştir. Bu nedenle Rusya'nın Yunan bağımsızlığını destekleme girişiminin Çar Nikola'nın tahta geçmesiyle başladığını söylemek mümkündür.⁶⁶

Dekabristlerden alınan yardımların yanı sıra Dekabrist hareketin Yunan ideologlarından etkilendiği ileri sürülmektedir. Nitekim bu konuda Muravyev'in anayasası ile Regas'ın anayasası arasındaki benzerliklere dikkat çekilir. Yunan aydınlanmasının en önemli düşünürü olarak kabul edilen Teselyalı Helenleşmiş bir Ulah olan Regas Feraios, (ya da Velestinli Rigas),⁶⁷ Fenerli voyvodaların hizmetinde ilk siyasi deneyimini elde ettikten sonra 1790'larda Viyana'da bulunmuş ve Fransız Devrimi'nden etkilenmiştir. Burada baskısını hazırladığı ve bütün Balkanlar'ı ayaklandırmayı amaçladığı bir *İnsan Hakları Bildirgesi* kaleme almıştır. Bunun yanı sıra *Rumeli Anadolu, Ege Adaları ve Eflak- Boğdan Eyaletleri'nde Yaşayan Halkların Yeni Siyasal Oluşumu* önemli çalışmaları arasındadır. Ancak Regas'ın uğraşlarının 1797'de İyon adalarının Fransız egemenliğine geçmesi ile aynı zamana denk geldiği için faaliyetleri, Osmanlı yetkilileri tarafından sıkı bir şekilde takip edilmiştir.⁶⁸

Rigas'ın 1797'de hazırladığı anayasa taslağına bakacak olduğumuzda onun Osmanlı Devleti içinde yer alan her ulusun eşit sayılacağı bir düzenin kurulmasını tasavvur ettiğini söylemek mümkündür. Çünkü ona göre Osmanlı sultanı, Hıristiyanları olduğu kadar Müslümanları da esir etmektedir.⁶⁹ Regas'ın devlet idealinde federatif bir yapı bulunmaktadır. Bu yapıda halkların kültürel yakınlıkları ve coğrafi olarak iç içe

⁶³ Kontantinos Svolopoulou, "Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης και η εξέγερση στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες Μία επανεκτίμηση", *Μνήμη Αλεξάνδρου Υψηλάντη, 200 χρόνια από τη γέννησή του (1792-1992)*, (Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 1995 (1792-1992), 70.

⁶⁴ Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi I*, çev. İhsan Durdu, Gülçin Tunalı, Haşim Koç, (İstanbul: Küre Yayınları, 2009), 236.

⁶⁵ Sparo, *Η Απελευθέρωση της Ελλάδος και Η Ρωσία*, 88.

⁶⁶ Arzu Erman, "Kapodistrias'a Göre Yunan Bağımsızlık Hareketi ve Rusya", *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi* 40/69 (2021): 266-293.

⁶⁷ Regas'ın biyografisi Yunan isyanında yer alan ve aynı zamanda Filiki Eteria üyesi olan yakın arkadaşı Parraivos tarafından yazılmıştır. Ayrıntı için bk. Hristoforos Perraios, *Σύντομος Βιογραφία του αιδίδιμου Ρήγα Φεραίου του Θετταλού* (Αθήνα: Τυπ. Ιο. Αγγελοπούλου, 1860)

⁶⁸ Richard Clogg, *Yunanistan'ın Kısa Tarihi*, çev. Dilek Şendil, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2018), 40-41. Ayrıntı için bk. David Brewer, *The Greek War of Independence The Struggle for Freedom Ottoman Oppression and Birth of the Modern Greek Nation*, (New York: The Over Look Press, 2001), 16-18.

⁶⁹ Milas, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, 67.

geçmesine dayalı bir milletler topluluğu öngörülmektedir. Arzuladığı topluluk yapısında klasik anlamdaki ulus devlet yapısı görülmemekle birlikte çok uluslu bir siyasi yapı ideali oldukça belirgindir.⁷⁰

Regas'ın Anayasa taslağının giriş kısmında din farkı gözetmeden "*Hıristiyan ve Türk bütün insanlar eşittir*" ibaresi ile birlikte "*Anayasa bütün Helenlere, Türklere, Ermenilere, Yahudilere yani tüm uluslara eşitliği, özgürlüğü ve bütün dinlerin serbestliğini garanti eder*" ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla Regas'ın amacı bütün "ulusların düşmanı" olarak tasvir ettiği Osmanlı sultanından kurtulmaktır. Yani başka bir deyişle burada ezilenin hangi ulustan olduğunun önemi yoktur.⁷¹ Anayasanın insan hakları bölümünde Regas, yasaların toplumun temeli olması gerektiğini belirtir. Cezalar, suça uygun olmalı ve kişinin servetine saygı gösterilmelidir. Kölelik yasadışı sayılmalı, meslekler herkese açık olmalıdır. Egemenlik, halka dayanmalıdır. Başka bir deyişle halkın bir bölümü tüm ulus adına hareket etmemelidir. Tüm yurttaşlar, kanun yapma, seçme ve temsilci gönderme konusunda eşittir. Bu bağlamda anayasanın 39-77. maddelerinde meclisler ve yasaların oluşması ele alınır. Buna göre seçime sadece zenginler ve ileri gelenler değil, halkın tümü katılmalıdır. Yasalar herkese eşit olup herkes vergisini zenginliği ile orantılı biçimde verecektir. Regas'ın anayasası, "*Anayasa, bütün uluslara eşitliği, özgürlüğü, mal güvenliğini, din, basın, toplantı özgürlüğünü ve insan haklarını garanti eder*" sözleriyle tamamlanmaktadır.⁷²

Aslında sadece Yunan hareketi ile Dekabristler'in değil bu dönemdeki bütün liberal hareketlerin genel olarak birbirleriyle etkileşim içinde olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Zira benzer şekilde Dekabristler ile İspanya arasında bir irtibatın olduğunu ileri süren çalışmalar vardır. Bununla ilgili olarak özellikle Dekabristler'in dönemin İspanyol anayasasına etkilerini konu eden makaleler de bulunmaktadır.⁷³ Dolayısıyla sözünü ettiğimiz bu süreçte genel olarak tüm liberal hareketler arasında etkisi değişen ölçelerde bir etkileşimin varlığından bahsedilmesi mümkün görünmektedir.

Sonuç

Aydınlanma Dönemi'nin ve Fransız Devrimi'nin ürettiği fikirler, 19. yüzyılda insanları farklı birtakım inanç ve ideallere yöneltmiştir. Bu durum Osmanlı Devleti gibi heterojen ulus yapısına sahip devletlerde yönetilenler ile devlet arasındaki ilişkileri farklı bir boyuta taşımıştır. Bu bağlamda Batı'nın özgürlükçü fikirleriyle beslenen Yunan milliyetçiliği temel hedef olarak Osmanlı siyasi sisteminden ayrılarak bağımsız ulusal devletini kurmayı hedeflemiştir. Bu ideallerini gerçekleştirmelerinde Rus toprakları onların ideolojik, politik bilinçlenmesi ve de topyekün bir isyana hazırlanabilmeleri için son derece elverişli bir mekân olmuştur. Nitekim Yunan isyanını başlatan en önemli oluşum olan Filiki Eteria'nın kurulması ve örgütlenmesi de Rus topraklarında

⁷⁰ Umut Özkırımlı ve Spyros A. Sofos, *Tarihin Cenderesinde Yunanistan ve Türkiye'de Milliyetçilik*, çev. Sezin Tekin Özşakıncı, Özlem Bülbül, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013), 19.

⁷¹ Milas, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, 102-109.

⁷² Herkül Milas, "Veletinli Rigas'ın Anayasası", *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar*, haz., Hamdi C. Tuncer, (Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999), 116-118.

⁷³ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Isabel de Madariaga, "Spain and Decembrist", *European Studies Review* III/2 (1973): 141-156; Susanna Rabow-Edling, "The Decembrist Movement and Spanish Constitution of 1821", *Historia Constitucional* 13 (2012): 143-161.

gerçekleşmiştir.

Rusya ise bu dönemde kendini Napoléon savaşlarına ve bu savaşların ürettiği liberal fikirlerin karşısında yer alan cepheye konumlandırmıştır. Ancak Rusya'nın 1813-1815 yılları arasında Napoléon'a karşı yapmış olduğu savaşlara katılan Rus subaylar, başka ülkelerin siyasi yapılarını görerek serflikten kurtulma ya da ülkenin yönetimindeki kanunların yapımına katkı sağlama gibi o dönemde Rusya'da bulunmayan liberal fikirlerden etkilenmişlerdir. Bu nedenle daha sonra Dekabristler olarak adlandırılacak olan Rus subaylar, Çarın otokratik yönetiminden kurtularak ülkelerinde yeni bir siyasi ve sosyal düzen inşa etmek istemişlerdir. Bu bağlamda 1820'de İspanya ve Napoli'deki askeri ayaklanmalardan, 1821'de Piyomente Krallığı'ndaki devrimden ve Yunan isyanından büyük cesaret almışlardır.

1821'de başlayan Yunan isyanı yaklaşık on yıl süren silahlı çatışmalar neticesinde Yunanların bağımsız devletlerini kurmaları ile sonuçlanmış ve Yunanlar Osmanlı Devleti'nden bağımsızlığını kazanan ilk ulus olmuştur. Dekabristler ise Rusya'da anayasal temelli meşruti monarşiye dayalı yeni bir sistem kurmayı hedeflemiştir. Ancak onların 1825'teki ayaklanma girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Yunan tarih yazımında Filiki Eteria ve Yunan bağımsızlık hareketini konu eden çalışmalarda örgüt üyelerinin sözü edilen Dekabrist subaylarla ilişkisi, Dekabristlerin Yunan hareketine propaganda ve silah yardımları, Yunan ideologlarının Rus liberalleri üzerindeki etkilerinden bahsedilmektedir. Bir kısmı Rusçadan Yunancaya tercüme edilen çalışmalarda var olduğu ileri sürülen bu ilişki ve etkileşim Filiki Eteria üyelerinin kişisel materyalleriyle hazırlanan araştırmalarda ve biyografilerde de konu edilmiştir. Aslında örgütün Rusya'da kurulup gelişmesi, Rusya'da yaşayan ve Yunan isyanına destek olan bazı elit Fenerli ailelerin oradaki varlığı ya da kendisi de Rus ordusunda subay olan Aleksandros İpsilantis'in Pavel Pestel ve Mihail Orlof gibi Dekabrist subaylarla arkadaşlığı göz önüne alındığında var olduğu ileri sürülen bu ilişki ve etkileşim son derece olağan görülmelidir. 19. yüzyıldaki özgürlükçü, ayrılıkçı, devrimci hareketler için Fransız Devrimi her ne kadar temel itici unsur olmuş olsa da bu durum sözü ettiğimiz liberal hareketlerin birbirlerini çeşitli şekillerde etkilemesine engel değildir. Yunan ve Rus liberallerinin birbirleriyle ilişkisi de bu açıdan değerlendirilmelidir.

Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı (Zorunlu)

Tek yazarlı makaledir. Katkı payı %100 yazara aittir. Çıkar çatılması yoktur.

KAYNAKÇA

- Anderson, Matthew S. *Doğu Sorunu 1774- 1923 Uluslararası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme*. çev. İdil Eser. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.
- Armaoğlu, Fahir. *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.
- Aslantaş, Selim. *Osmanlı'da Sırp İsyancıları 19. Yüzyılın Şafağında Balkanlar*. İstanbul: Kitap

- Yayınevi, 2007.
- Atabay, Mithat. *Aydınlanma Çağı ve Avrupa*. Ankara: Nobel Yayın, 2004.
- Basenko, Oksano. “Η διάπλαση των ιδεών των Ρώσων Δεκεμβριστών μέσα από την πολιτική παρακαταθήκη του Ρήγα και την Ελληνική Επανάσταση”, http://academy.eng.auth.gr/files/01_18_pr_rg.pdf, Erişim tarihi: 16.05.2021, 193-201.
- Bolisakof, Leonida. *Νέα Στοιχεία για την Φιλική Εταιρεία*. Μετ. Κ. Φουντουκίδη. Αθήνα: Ορίζοντες, 1972.
- Bookchin, Murray. *Halk Hareketleri Tarihi Fransız Devriminden İkinci Enternasyonele*. çev. Deniz Keskin. 2. Ankara: Dipnot Yayınları, 2017.
- Brewer, David. *The Greek War of Independence The Struggle for Freedom Ottoman Oppression and Birth of the Modern Greek Nation*. New York: The Overlook Press, 2001.
- Bushkovitch, Paul. *Rusya'nın Kısa Tarihi*. çev. Mehmet Doğan. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2016.
- Calhoun, Craig. *Milliyetçilik*. çev. Bilgen Sütçüoğlu. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Carr, Edward H. *1917 Öncesi ve Sonrası*. çev. Begüm Adalet. İstanbul: Birikim Yayınları, 2007.
- Clogg, Richard. *Modern Yunanistan Tarihi*. çev. Dilek Şendil. İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.
- Clogg, Richard. *Yunanistan'ın Kısa Tarihi*, çev. Dilek Şendil, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2018.
- Dakin, Douglas. *H Ενοποίηση της Ελλάδας 1770-1923*. Μετ. Αθανάσιος Ξανθόπουλος. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2005.
- Dimakis, Giannis D. “Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης πριν από την επανάσταση του 1821”, *Μνήμη Αλεξάνδρου Υψηλάντη, 200 χρόνια από τη γέννησή του (1792-1992), Θεσσαλονίκη*: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 1995, 35-46.
- Dimaras, Aleksis. “The Other British Philhellenes”, *Greek Struggle for Greek Independence*, Ed. Richard Clogg, London and Basingstoke: Palgrave Macmillian Press, 1973, 200-223.
- Edling, Susanna-Rabow, “The Decembrist Movement and Spanish Constitution of 1821”, *Historia Constitucional* 13 (2012): 143-161.
- Erman, Arzu. “Fenerli Aristokrasisinde Proto Milliyetçi Bir Örnek: Aleksandros İpsilantis ve Filiki Eteria.” *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 8/1 (2021): 26-47.
- Erman, Arzu. “Kapodistrias’a Göre Yunan Bağımsızlık Hareketi ve Rusya.” *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi* 40/69 (2021): 266-293.
- Grigoriadis, Ioannis G. *Kutsal Sentez Yunan ve Türk Milliyetçiliğine Dini Aşlamak*. çev. İdil Çetin. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2014.

- Hatzopoulos, Konstantinos K. "Ο θεσμός του «Γενικού Επιτρόπου της Αρχής» της Θυλικής Εταιρείας και Ο Αλεξάνδρος Υψηλάντης», *Μνήμη Αλεξάνδρου Υψηλάντη, 200 χρόνια από τη γέννησή του (1792-1992)*, Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 1995, 77-86.
- Hobsbawm, Eric. *Devrim Çağı 1789- 1848*. çev. Bahadır Sina Şener. Ankara: Dost Kitabevi, 2003.
- Hosking, Geoffrey. *Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21.Yüzyıla Kadar*. çev. Kezban Acar. İstanbul: İletişim Yayınları, 2019
- Imber, Colin. *Osmanlı İmparatorluğu 1300-1650*. çev. Şiar Yalçın. İstanbul: İstanbul Bilgi Yayınları, 2006.
- Jelavich, Barbara. *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar*. çev. İhsan Durdu, Gülçin Tunalı, Haşim Koç. 1. İstanbul: Küre Yayınları, 2009.
- Kedourie, Elie. *Avrupa'da Milliyetçilik*. çev. M. Halûk Demirtaş. Ankara: MEB Yayınları, 1971.
- Kohn, Hans. *Panslavizm ve Rus Milliyetçiliği*. çev. A. Oktay Güner. İstanbul: İlgi Kültür ve Sanat Yayınları, 2007.
- Kremmidas, Vasilis. *Σύντομη Ιστορία του Ελληνικού Κράτους*. Αθήνα: Καλλιγράφος, 2012.
- Kurat, Akdes Nimet. *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*. Ankara: TTK, 1987.
- Mackenzie, Molly. *Türk Atinası Unutulan Yüzyıllar (1456-1832)*. çev. Mehmet Harmancı. İstanbul: Aksoy Yayıncılık, 1999.
- Madariaga, Isabel de. "Spain and Decembrist." *European Studies Review* III, 2 (1973): 141-156.
- Mazarakis-Ainian. I. K. *Filiki Etairia*. Atina: Etniko Istoriko Mouseio Yayınları, 2007.
- Mazour, Anatole G. *The First Russian Revolution 1825 Dekembrist Movement It's Origins, Development and Significance*. California: California Press, 1937.
- McNeill, William. *Avrupa Tarihinin Oluşumu*. çev. Yusuf Kaplan. İstanbul: Külliyyat Yayınları, 2008.
- Milas, Herkül. "1821 İhtilali Öncesinde Siyasal İdeolojiler.", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1993.
- Milas, Herkül. "Velestinli Rigas'ın Anayasası". Haz. Hamdi Can Tuncer. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, 104-131.
- Milas, Herkül. *Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikler*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.
- Milas, Herkül. *Yunan Ulusunun Doğuşu*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1994.
- Ortaylı, İlber. *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.
- Özkırımlı, Umut ve Spyros A. Sofos. *Tarihin Cenderesinde Yunanistan ve Türkiye'de Milliyetçilik*. çev. Sezin Tekin Özşakınç, Özlem Bülbül. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.

- Papageorgiou, Stefanos, P. *Apo to Genos sto Ethnos i Themeliosi tou Ellinikou Kratous*, Atina: Papazisi Yayınları, 2005.
- Perraivos, Hristoforos. *Σύντομος Βιογραφία του αιδίδιμου Ρήγα Φερραίου του Θετταλού* Αθήνα: Τυπ. Ιο. Αγγελοπούλου, 1860.
- Petrovich, Michael B. *The Emergence of Russian Panslavism 1856-1870*. New York: Colombia University Press, 1956.
- Philemon, Ioannis. *Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Ελληνικής Επανάστασεως*. Αθήνα: Τύπ. Π. Σούτσα, Α. Κτενά, 1859.
- Philemon, Ioannis. *Ιστορικόν περί της Φιλικής Εταιρίας*. Ναυπλία: Τυπ.θ. Κονταξή, Ν. Λουλάκη, 1834.
- Phillips, W. Alison. *The War of Greek Independence 1821-1833*. London: Smith Eldergera Co Press, 1897.
- Riasanovsky, Nicholas V. ve Mark D. Steinberg. *Rusya Tarihi, Başlangıçtan Günümüze*, çev. Figen Dereli. İstanbul: İnkilap Kitapevi, 2014.
- Rodakis, Periklis. *Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης και η Φιλική*. Αθήνα: Γόρδιος, 1996.
- Seignobos, Charles. *Rusya'nın Doğusu'ndan Çar II. Nikola'ya Rus Hükümeti*. Haz. Vefa Kurban. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2018.
- Sparo, Olga B. *Η Απελευθέρωση της Ελλάδος και Η Ρωσία (1821- 1829)*. Μετ. Α. Σαραντοπούλου, Επ. Ν. Σ. Αλεξίου, Αθήνα: Γ. Φέξη, 1971.
- Σβολοπούλου, Kontantinos. "Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης και η εξέγερση στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες Μία επανεκτίμηση", *Μνήμη Αλεξάνδρου Υψηλάντη, 200 χρόνια από τη γέννησή του (1792-1992)*, Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 1995, 59-76.
- Svoronos, Nikos. *Çağdaş Helen Tarihine Bakış*. çev. Panayot Abacı. İstanbul: Belge Yayınları, 1988.
- Tappe, E. D. "The 1821 Revolution in the Rumanian Principalities", *The Struggle For Greek Independence*. Ed. Richard Clogg, London and Basingstoke: Palgrave Macmillian Press, 1973.
- Vernadsky, George. *Rusya Tarihi*. çev. Doğukan Mızrak, Egemen Ç. Mızrak. İstanbul: Selenge Yayınları, 2019.
- Vournas, Thasos. *Φιλική Εταιρία: α' το παράνομο οργανωτικό της, β' ο διωγμός της απο τούς ξένους*. Αθήνα: Αφοί Τολίδη, 1982.
- Walicki, Andrezej. *Rus Düşünce Tarihi Aydınlanmadan Marksizm'e*. çev. Alaeddin Şenel. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.
- Zürcher, Erik Jan. *Modernleşen Türkiye Tarihi*. çev. Yasemin Saner. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.

